

Szerkesztői megjegyzés: Balázs Dénes alapításával és a Magyar Földrajzi Társaság egykori Múzeumi Bizottságának tevékeny közreműködésével jött létre 1983-ban Magyar Földrajzi Múzeum. Így a Társaság alapításának 150. évfordulója tiszteletére Módszertani műhely rovatunkban a hazai földrajzoktatás e különleges helyszínének tevékenységét mutatjuk be.

A MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUM SZEREPE ÉS EREDMÉNYEI A FÖLDRAJZOKTATÁSBAN (1983–2021)

The role and achievements of the Hungarian Geographical Museum in the geographical education (1983–2021)

FEKETE-MÁCSAI ANETTA

Magyar Földrajzi Múzeum
macsai@foldrajzimuzeum.hu

ABSTRACT

The Hungarian Geographical Museum, which was established by the famous geographer Dénes Balázs with active contribution of the former Museum Committee of the Hungarian Geographical Society, is a special location for the geographical education. Its aim to share sportively and amusingly the geographical knowledge, basing on the exhibitions and collections of the Museum. In the framework of this museum pedagogy work guided exhibition tours, on-the-spot museum-pedagogical classes, summer schools, competitions, thematic days, lectures and other programmes are organized for students from pupils of kindergarten till future geography teachers. As a result of this work, almost 120,000 students have already visited the Museum between 1983–2021.

Keywords: Hungarian Geographical Museum, museum pedagogy, exhibition, digital curriculum packages, online tour

EGY MÚZEUM SZÜLETÉSÉNEK RÖGÖS ÚTJA

A Magyar Földrajzi Múzeumot Balázs Dénes karsztkutató, geográfus alapította 1983-ban Érden. Kezdeményezése nem előzmény nélküli. **Teleki Pál** (a Földrajzi Társaság akkori főtitkára) a Földrajzi Közlemények 1911. évi számában a lipcsei Museum für Vergleichende Länderkundében tett látogatásáról röviden beszámolva, szinte rajongva írt arról a nagyszerű intézményről, amely a vulkánok világát hivatott bemutatni festmények, fotók, geológiai metszetek, herbáriumok és kőzetgyűjtemények segítségével. A rövid beszámolója végét azon vágyával zárta, hogy „bár mi is állíthatnánk fel a

közeljövőben hazánkra vonatkozó ilyfajta múzeumot” (TELEKI P. 1911. p. 152.). Sajnos az I. világháború és a trianoni diktátum hatására e terve akkor megvalósíthatatlan maradt.

Amikor **Cholnoky Jenő** 1921-ben átvette a Földrajzi Intézet vezetését, akkor nemcsak a könyvtár és a műszerek leltározását, gyarapítását kezdte meg, hanem a rettenetes állapotban lévő fénykép- és diapozitívgyűjtemény rendbetételén és gyarapításán is sokat fáradozott. (A gyűjtemény alapjait Lóczy Lajos és – az akkor még asszisztensi feladatokat ellátó – Cholnoky Jenő hozta létre.) Ezt a munkát jórészt maga végezte. „*El sem tudja képzelni, aki nem látta, hogy micsoda óriási munkát végeztem a rendezéssel. Asszisztenseimet nem terhelhettem ezzel a munkával, mert nekik tanulniuk és tanulmányozniuk kellett, hogy kellő tudást szerezzenek a tanári pályára. Az ilyen muzeális munkát sohasem bíztam rájuk...*” (idézi GÉCZI J. 2021. p. 174.). Az intézet fénykép- és diapozitívgyűjteménye igen gyorsan gyarapodott. Többek között Hopp Ferenc világutazó, műgyűjtő (GÉCZI J. 2021), illetve Baktay Ervin, Réthly Antal, Ligeti Lajos és ifj. Lóczy Lajos anyagai (LENDVAI TÍMÁR E. 2008) is bekerültek a gyűjteménybe, de ezeket a fotográfiákat sem mutatták be a nagyközönségnek, leginkább oktatási céllal hasznosították.

Balázs Dénes világutazó földrajztudós 1978-ban kezdte meg a magyar utazók, földrajzi felfedezők még kallódó hagyatékainak felkutatását. Ennek egyik meghatározó pontja volt a Magyar Nemzet napilapban megjelent írása „Ne hagyjuk elkallódnai a földrajz tudománytörténeti értékeit!” címmel, amelyben így írt: „*A kallódó földrajzi relikviák megmentésének utolsó órájához érkezünk. Ha most ezekben az években nem tudjuk felkutatni őket, talán örökre elvesznek nemzeti kultúránk számára*” (BALÁZS D. 1980. p. 10.). Az anyaggyűjtéssel párhuzamosan Érd város vezetésének támogatását kérte egy megszületendő múzeum létrehozásához. Sajnos a komoly infrastrukturális problémákkal küszködő település ekkor nem támogatta a tervet, sőt igen határozottan elutasította. Azonban

Balázs Dénes konok székely vére nem engedte, hogy feladja elképzelését. Saját otthonának átalakításával szerette volna létrehozni a földrajzi múzeumot (1. ábra), aminek a terveit Kiss Imre minden ellenszolgáltatás nélkül el is készítette. Aczél György, az Országos

1. ábra. A múzeumalapító Balázs Dénes otthonában, ahol létre akarta hozni a Magyar Földrajzi Gyűjteményt (MFM archívum, fotó: Hancsovszki János)

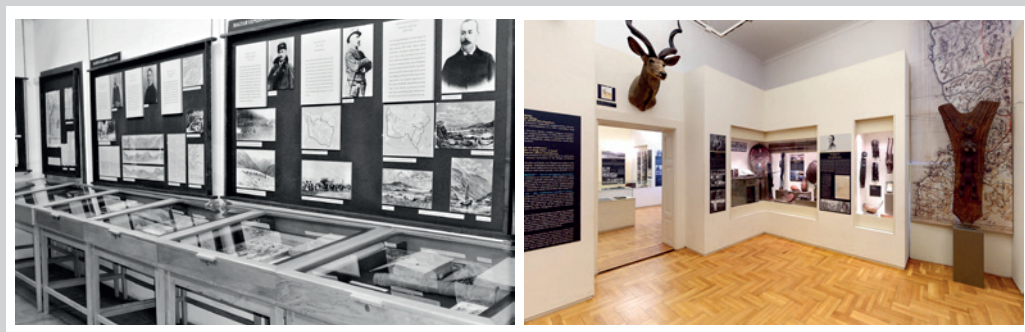
Közművelődési Tanács elnöke is felkereste az építkezés helyszínét, de mivel az ingatlan igen félreeső, alig megközelíthető helyen volt, múzeumi célra nem tartották megfelelőnek. Az ügy ismét zsákutcába jutott, de nem végleg, mert szerencsére Mógor Béla érdi tanácselnök – aki a zsámbéki Lámpamúzeum alapításánál is segédkezett – személyében megértő támogatóra lelt a múzeum ügye. A tanácselnök az érdi Wimpffen-kúria épületéből kiköltöző tanácsi irodák helyén biztosított öt termet múzeumi célra (2. ábra). Ezt követően Becsei József, a Békés Megyei Tanács elnökhelyettese közreműködésével, a Művelődési Minisztérium, a Magyar Földrajzi Társaság és Érd város támogatásával 1983. március 12-én megszületett a **Magyar Földrajzi Gyűjtemény** (LENDVAI TIMÁR E. 2008).

Még ugyanabban az évben megnyílt a **Magyar utazók, földrajzi felfedezők** című kiállítás a Magyar Földrajzi Gyűjteményben, amely közel 70 magyar utazó, földrajzi felfedező munkásságát, élményeit mutatja be (3. ábra). A kiállítás célja, hogy a látogatók megismerjék hazánk szülőtteinek szerepvállalását a Föld megismerésében. Sokféle életút, sokféle munkásság áll az utazók mögött, de a felfedezés élménye, a megismerés vágya mindannyiukban közös volt, gondoljunk csak Benyovszky Móric madagaszkári tevékenységére, Cholnoky Jenő kínai utazására, Germanus Gyula orientalista munkásságára, vagy Farkas Bertalan úrutazására.

A **Kárpát-medence tudományos feltárói** című kiállítás hazánk kutatástörténetét mutatja be. A kiállítás, aminek köszönhetően az intézmény megkapta a **múzeumi rangot**, 1988. október 21-én nyílt meg. A Balaton-kutatás dokumentumai, a geológusok, a geográfusok munkássága, a térképezés és a barlangkutatás története mind hazánk jobb megismerését segíti. A Balaton-kutatás során használt összehajtható bőrcsónak, a Hátszegen megtalált őshüllők maradványai, a légifotózás során használt Zeiss C5-ös légifotó kiértékelő műszer, vagy a zsombolyt idéző Barlangászok terme mind igazi különlegesség a látogatók számára.

2. ábra. A Magyar Földrajzi Múzeumnak 1983 óta ad otthont az egykori Wimpffen-kúria épülete (MFM archívuma, 1984)

3. ábra. A Magyar utazók és földrajzi felfedezők című kiállítás egykor és ma (MFM archívuma)

A **3276 expedíciós nap – Balázs Dénes, a múzeumalapító geográfus újraolvasva** című [tárlat](#) az intézményalapító munkásságát mutatja be. A kiállításon sétálva úgy érezhetik magukat a látogatók, mint egy Föld körüli utazás résztvevői. A barlangok, a sivatagok, az őserdők, a jég és a vulkánok világában tehetnek kirándulást, és ezen keresztül bepillantást nyerhetnek Balázs Dénes példaértékű munkájába. A látogatók megismerhetik az általa feltérképezett Szabadság-barlang és Mészégető-zsomboly egy-egy részletét maketten, az őserdők élővilágát dioráma segítségével, és részesei lehetnek a gaboni fang népcsoport m’biri (ördögűző) szertartásának.

Érd város történetét mutatja be az őskortól egészen a 20. század közepéig a **Helytörténeti kiállítás**, amely 2005-ben nyitotta meg a kapuját a nagyközönség előtt. A [kiállításon](#) elhelyezett korabeli eszközök, berendezett enteriőrök adnak bepillantást az egykori mezőváros életébe. Továbbá megismerhetik a látogatók az egykori érdi repülőtér történetét és megnézhetik az egykor Érd-Ófaluban állt Sina-kastély makettjét is.

Az **Érd elszórt természeti kincsei** című [kiállítás](#) diorámák segítségével mutatja be a térség helyi és országos jelentőségű természeti értékeit az alábbi egységekben: Élet a ház körül, Érd környéki erdők, Érd növényvilága, Beliczay-sziget és Érdi-magaspart, A Fundoklia-völgy élővilága egykor és ma.

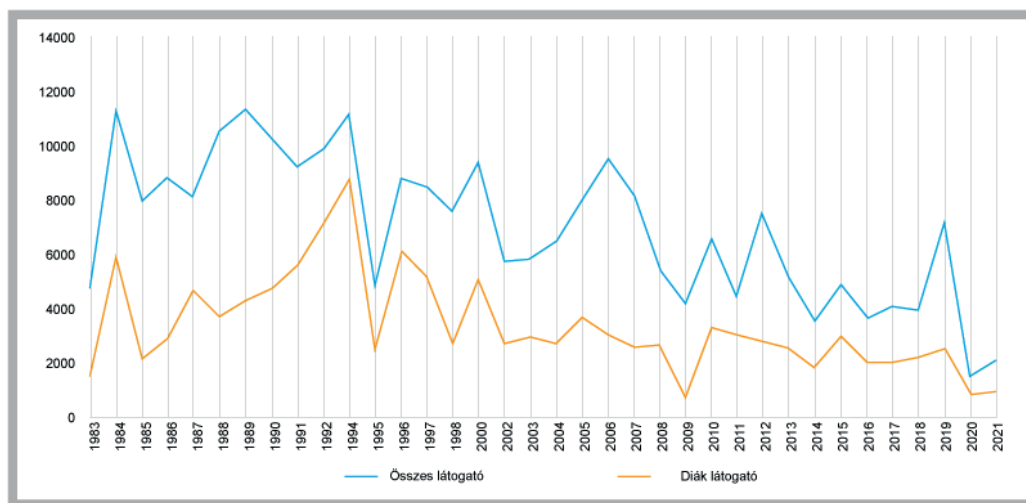
„ÉLŐ MÚZEUMOT AKARTAM CSINÁLNI!”

A múzeum látogatói

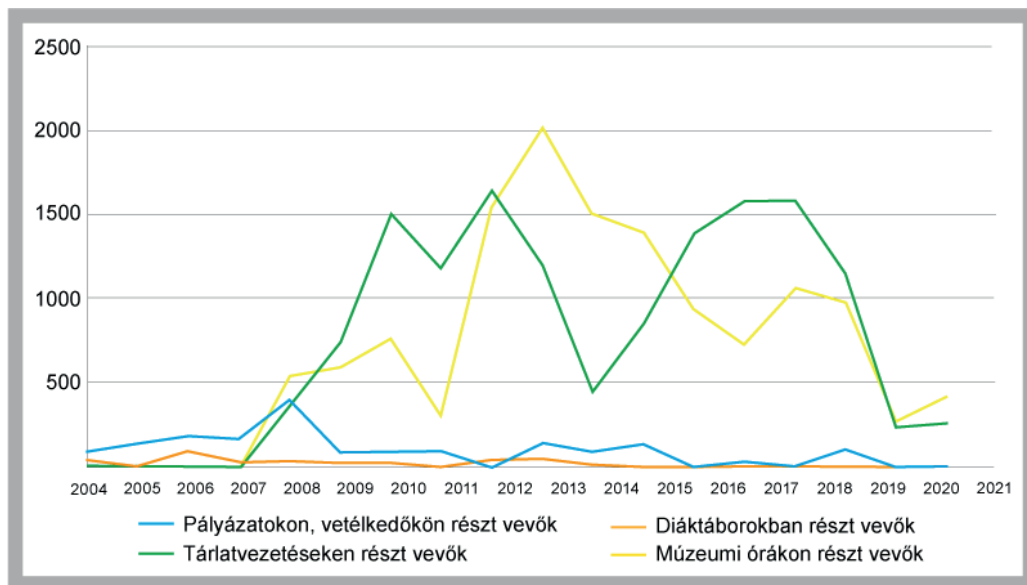
„Az én elképzeléseimben azonban nem egy földrajzi «múzeumraktár» szerepelt. Élő múzeumot akartam csinálni!” – írta a múzeumalapító Életem – utazásaim című életrajzi könyvében (BALÁZS D. 1995. p. 458.). Az első előadást is maga Balázs Dénes tartotta

Sivatagok világa címmel (LENDVAI TIMÁR E. 2008). Azóta is elsődleges fontosságú feladatunk, hogy a múzeum gyűjteményi anyagára, kiállításaira alapozva a látogatói igényeket figyelembe vevő programokkal várjuk az érdeklődőket. Ennek nagyon fontos elemét képezi **múzeumpedagógiai tevékenységünk**, amelynek keretében versenyeken, múzeumpedagógiai órákon, táborokban, tárlatvezetések és egyéb rendezvények (tematikus napok, előadások) során adjuk át a diákoknak a gyűjtemények, kiállítások földrajzi ismeretanyagát. Az elmúlt 38 évben több mint 120 000 diák látogatott el intézményünkbe, ami az összes látogatószám 47,9%-a, vagyis látogatóinknak közel a fele diák vagy óvodás korú gyermek (4. ábra).

Az egyes rendezvénytípusok diáklátogatóinak számait csupán 2008-tól lehetséges összehasonlítani a statisztikai adatszolgáltatásban lezajlott változás következtében. Az ezt megelőző időszakban nem volt kötelező rögzíteni a rendezvényeken részt vevők számát sem statisztika, sem szöveges beszámoló keretében, így erre vonatkozóan teljes adatsor nem áll rendelkezésünkre (Éves statisztikai adatszolgáltatás 1983–2021). A diákoknak szóló rendezvények közül 2008-tól a **múzeumi órákat** és a **tárlatvezetéseket** vették igénybe a legtöbben, azonban csupán négy olyan év volt, amikor a múzeumi foglalkozások résztvevőinek száma megelőzte a tárlatvezetések résztvevőit (5. ábra). Ez több okra is visszavezethető. Egyrészt a diákcsoporthoz többsége egy tanév keretében átlagosan egy alkalommal tudja felkeresni intézményünket, s ekkor a tematikus, egy-egy témát alaposabban ismertető foglalkozások helyett átfogó képet szeretnének kapni a múzeumról tárlatvezetések keresztül, másrészt a tárlatvezetések személyi

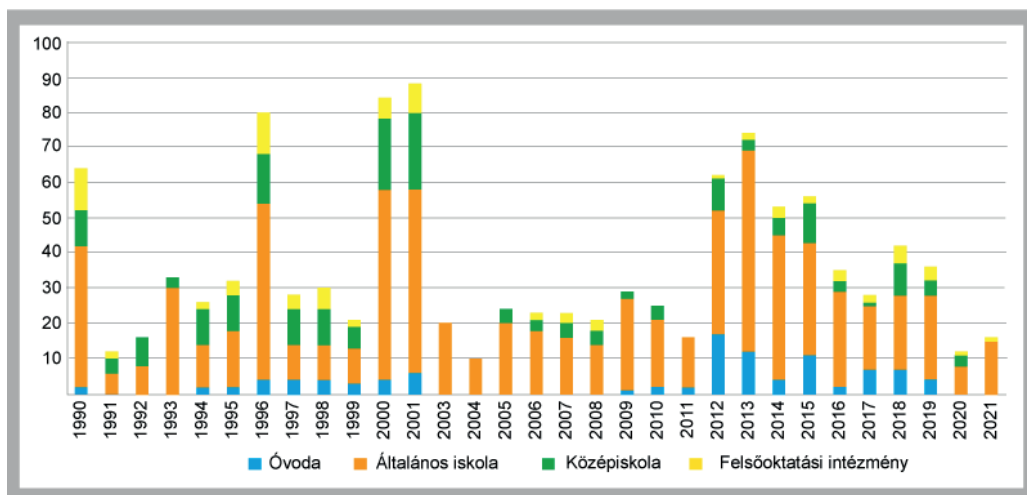
4. ábra. Az összes és azon belül a diák látogatók száma (fő) (szerk. Fekete-Mácsai A.)

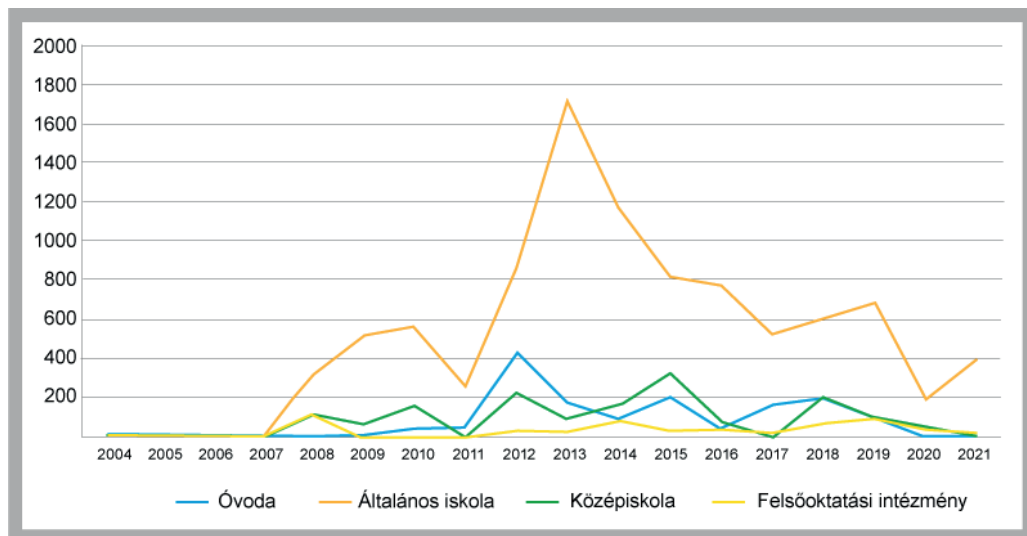
5. ábra. Az egyes rendezvénytípusokon részt vevők száma (fő) (szerk. Fekete-Mácsai A.)

feltétele (3-4 fő) jobban biztosított, mint a múzeumpedagógiai foglalkozásoké (1-2 fő). Személyes, gyakorlati tapasztalatom, hogy a múzeumi órákat igénybe vevők kétharmad része olyan érdi diákcsoport, akik előzetesen már meglátogatták a múzeum kiállításait.

A múzeumi órákat igénybe vevő csoportok életkor szerinti megoszlását (6. ábra), illetve a múzeumi órákon résztvevők számát bemutató diagramon (7. ábra) is jól látható,

6. ábra. A múzeumpedagógiai foglalkozásokon résztvevő csoportok száma, illetve megoszlása oktatási intézménytípusok szerint (szerk. Fekete-Mácsai A.)

7. ábra. A múzeumpedagógiai foglalkozásokon résztvevők száma (fő) oktatási intézménytípusok szerint (szerk. Fekete-Mácsai A.)

hogy minden évben az általános iskolás csoportok veszik igénybe a legnagyobb számban a tematikus foglalkozásokat. Ennek oka, hogy foglalkozásaink témái erősen kapcsolódnak a Nemzeti alaptanterv és a kerettantervek tantárgyi követelményeihez, elsősorban a felső tagozaton. 5–6. évfolyamon a természettudomány tantárgy témaköréhez (alapvető térképészeti ismeretek, állatok testfelépítése, erdők életközössége és természeti-környezeti problémái, vízi és vízparti életközösségek és természeti-környezeti problémái), míg 7–8. évfolyamon a földrajz tantárgy témaköréhez (tájékozódás a földrajzi térben, közvetlen lakókörnyezetünk földrajza, Magyarország, a Kárpát-medence és az Európán kívüli kontinensek földrajza) erős a tartalmi kapcsolódás.

Múzeumi órák az állandó kiállításokhoz kapcsolódóan

Tematikus múzeumi órákat 2004 óta szervezünk diákok számára. Kezdetben főleg általános iskolai csoportoknak, majd óvodás és középiskolás korosztálynak is hirdettünk foglalkozásokat. Az órátípusok száma és az órák tematikája idővel sokat változott, illetve egyre jobban igazodott az életkori sajátosságokhoz. Volt, amikor 53-féle foglalkozásból választhattak a pedagógusok. Azonban célunk ezekkel a foglalkozásokkal nem az, hogy iskolai földrajzórát tartsunk más helyszínen, hiszen a múzeum nem köznevelési intézmény, hanem egy hely, amely lehetőséget adhat a tanulás és a szórakozás közötti átmenetnek. Elsődleges feladatunk, hogy a múzeum gyűjteményi anyagára épülő, az iskolai

tananyagot és oktatást kiegészítő ismereteket adjunk át játékos, szórakoztató formában. Ezért nem meglepő, hogy a drámapedagógiai módszerek, a szituációs játékok, a kreativitásra épülő feladatok gyakori elemei a foglalkozásoknak. A hangsúly az élményszerű, interaktív befogadásra helyeződik. A múzeum egyre inkább olyan helyé válik, ahol tárgyakat vehetünk kézbe, rajzolhatunk, zenélhetünk, táncolhatunk, beöltözhethetünk más személyeknek és jó élményekkel térhetünk haza. Mára valamennyi állandó kiállításunkhoz kapcsolódnak múzeumi órák, amelyek nemcsak a természettudomány és a földrajz, hanem a biológia, az ének-zene, a rajz és a technika tantárgyak tananyagához is illeszkednek, így komplex ismeretátadásra adnak lehetőséget (8. ábra).

Múzeumpedagógiai foglalkozások óvodásoknak

- **Utazás a Föld körül** – A foglalkozáson a gyerekek a Magyar utazók, földrajzi felfedezők című kiállításban tehetnek Föld körüli utazást Vándor Nándor segítségével. A kontinenseket végig járva megismerhetik a békepipát, inuksukot építhetnek, kongói utánzójátékot játszhatnak, kengurut rajzolhatnak pontfestéssel.
- **Madarat tolláról...** – Az Érd elszórt természeti értékei című kiállítás diorámái segítségével az óvodások sok ismeretet szerezhetnek a madarokról. Játékos formában megismerhetik a különféle madarak tojásait, fészkeit, hallhatnak a madárvonulásról és a madáretetés fontosságáról, valamint sok Érd környéki madárfaj is bemutatásra kerül.
- **Keressük meg Brumit!** – A gyerekek segítenek a kis ősemlerlánynak megtalálni a legjobb barátját, a barlangi medve kölyköt. A keresés során megismerhetik a jégkor-

8. ábra. Fehér foltok a fekete földrészen című foglalkozás felsősöknek a múzeumpedagógiai teremben (MFM archívuma, 2015)

szak idején a területen élt őssálatokat (mamut, barlangi medve, barlangi oroszlán) és az itt élt ősemberek mindennapjait játékos feladatokon keresztül.

Múzeumpedagógiai foglalkozások alsó tagozatos osztályok számára

- **Ősemberek a Fundoklia-völgyben** – A foglalkozáson a csoportok megismerhetik az egykor itt élt Neander-völgyi ősemberek életét, valamint a feltárás során előkerült őssálatokat és kőeszközöket. Mamutvadászatra és gyűjtögetésre is van lehetőség.
- **Indiánok egykor és ma** – A csoportok megismerhetik az indiánok életét egykor és ma. Megismerhetik a békepipát, az orrfuvolát, az indián fejdíszeket és Xántus Jánost, az indiánok barátját.
- **Hangoló – hangszerek a múzeumban** – A foglalkozáson lehetőség nyílik a múzeum gyűjteménye alapján távoli tájak hangszereinek megismerésére és hangjuk meghallgatására, amin keresztül a népek életével is ismerkednek a gyerekek.

Múzeumpedagógiai foglalkozások felső tagozatos osztályok számára

- **Ázsia, ahol a legtöbb magyar utazó járt** – Az őshazakutatás jeles személyiségeit (Julianus barát, Kőrösi Csoma Sándor, Reguly Antal, Vámbéry Ármin), valamint a Kínában járt Cholnoky Jenő munkásságát ismerhetik meg a csoportok játékos foglalkozás formájában.
- **Fehér foltok a fekete földrészen** – A Kilimandzsárót megjárt Teleki Sámuel; Nyugat-Afrika első térképének megrajzolója, Magyar László; a rabszolgából lett felfedező, Sass Flóra és a Zarzura-oázis felfedezője; Almásy László élete áll a foglalkozás középpontjában.
- **Árvalányhaj és gyurgyalag** – Az Érd–Tétényi-fennsík védett területeinek élővilágát ismerhetik meg a csoportok az *Érd elszórt természeti értékei* című diorámasorozat segítségével.
- **Élet a középkori Érden** – A foglalkozás bepillantást ad a középkori Érd mindennapjaiba. Megtudhatják a diákok, hogy elődeink milyen növényeket termesztettek, milyen állatokat tartottak, milyen mesterségeket űztek és milyen életet éltek a nemesi udvarházban.
- **Mondák nyomában** – A foglalkozáson résztvevők megismerhetik a településhez kötődő, a mohácsi csata előtt Érden megpihenő II. Lajos magyar királyhoz és a törökverő Szapáry Péter érdi birtokoshoz kapcsolódó mondákat.

Múzeumpedagógiai foglalkozások az középiskolás osztályok számára

- **Jeles utazóink nyomában** – A foglalkozáson a diákok a legjelentősebb földrajzi felfedezők (Julianus barát, Kőrösi Csoma Sándor, Cholnoky Jenő, Teleki Sámuel,

Germanus Gyula, Almásy László) munkásságát ismerhetik meg csoportmunkában.

- **Globális környezeti problémák** – A Földet érintő környezeti problémák megismerésén túl a diákok betekintést kapnak a neves magyar utazók természetvédelmi tevékenységébe is.
- **Balaton-kutatás története** – A foglalkozáson a Balaton kutatástörténetének és a legnevesebb magyar kutatók (Lóczy Lajos, Cholnoky Jenő stb.) munkásságának megismerésére van lehetőség.

Az óvodás és általános iskolás csoportok számára a múzeumi órákhoz kapcsolódó **kézműves foglalkozások** teszik még teljesebbé a múzeumi élményt. Többek között indián tollas fejdísz, afrikai papírmaszkot, ősemberes hűtőmágnest vagy üttőfa hangszert készítünk közösen a 6–14 évesekkel. A múzeumi órák és kézműves foglalkozások nagy része a 2011-ben európai uniós pályázati keretből megvalósuló tetőtérbeépítés során kialakított Gyerekbirodalom elnevezésű múzeumpedagógiai teremben zajlik. Noha a terem a 30 fő feletti osztályoknak már kissé szűkös, de a gyerekbarát kialakítású, kézbe vehető tárgyakkal, preparátumokkal, földrajzi makettekkel, modellekkel felszerelt és korábbi rajzpályázatok alkotásaival dekorált terem inspiráló közeget biztosít a foglalkozásokhoz.

A tudás megmérettetik – Versenyek, pályázatok

A Magyar Földrajzi Múzeum versenyein, pályázatain eddig több ezer diák vehetett részt. A versenyek nagyon változatos témákban kerültek meghirdetésre. Ezek közül kiemelkedik múltjával és sikerességével az **Utazók – utazások** elnevezésű verseny, amit Szerényi Gábor és felesége, az érdi Vörösmarty Mihály Gimnázium tanárai hívtak életre 1996-ban a Magyar Földrajzi Múzeummal és a Városi Csuka Zoltán Könyvtárral együttműködve. A megyei hatókörrel rendelkező verseny témái évről-évre változtak, ezekre megadott szakirodalom alapján készültek fel a versenyzők, akiknek száma olykor a 220-at is elérte. Észak-Amerika, Óceánia, Ausztrália élővilágán, Molnár Gábor vagy Balázs Dénes munkásságán túl a Kis-Balaton és a Fertő tó világát ismerhették meg a gyerekek a könyvekből. Komoly külső szakmai elismerést kapott a Magyar Földrajz Társaságtól a 2013-ban megrendezett **Balázs Dénes Országos Földrajzverseny**, amire 132 gyerek jelentkezett. A négy elődöntőt követően került megrendezésre a döntő, amin 116 gyerek vett részt, külön a 4–6. és a 7–10. évfolyamos kategóriában (9. ábra).

A tárgyi tudást felmérő vetélkedők mellett rajzversenyeink a gyerekek alkotókedvét, fantáziáját igyekeztek megmozgatni. Talán az egyik legizgalmasabb témájú versenyünk volt a 2006-ban 8–18 éveseknek meghirdetett országos rajzpályázat, aminek keretében a

9. ábra. Pillanatkép a Balázs Dénes Országos Földrajzverseny 2013. évi döntőjéről (MFM archívuma)

pályázóknak Cholnoky Jenő Repülőgéppel a Föld körül című ifjúsági regényéhez kellett illusztrációkat készíteniük. Az 1927-ben megjelent regény nagy érdeme, hogy nagyon sok földrajzi ismeretanyagot ad át az olvasónak szinte észrevétlen módon, az éghajlati övek kialakulásától a sivatagok földrajzi sajátosságain keresztül a különleges légköri jelenségekig. A résztvevők nagy száma is jelzi a verseny sikerét, mintegy 100 alkotás érkezett többek között Debrecenből, Berettyóújfaluból, Szegedről, Fertőszéplakról és még számos máshelyről is.

Kirándulásra fel! – Nyári táborok a múzeumban

Az első múzeumi **nyári tábor** 1989-ben Bódvaszilason került megrendezésre Kovács Sándor és Kiss Gyöngyi vezetésével. Ezt követően – Áj és Szinpetri után – az 1990-es években Hejce lett a táborok helyszíne. A Hegyikristály Egyesület hejcei turistaháza olyannyira remek szállásnak bizonyult, hogy ott négy alkalommal is szerveztünk táborokat általános iskolás diákoknak, ahol megismerhették a Zempléni-hegység természeti értékeit. 2002 óta a **nyári napközis táborok** szervezését helyeztük előtérbe, így

több gyerek táborozására nyílt lehetőség. A természet- vagy környezetvédő tematikájú napközis táborok megrendezésének alapfeltétele volt a múzeumkert 2001. évi rendbetétele, hiszen a kert adott otthont a kirándulásokon kívüli szabadidő eltöltésére. Kézműves és sportfoglalkozások, akadályversenyek tették izgalmasabbá az ott-tartózkodást a 8–14 éves táborozók számára. A kirándulások során felkerestük többek között Tápiószelén a Fehér gólya tanösvényt, jártunk a Pál-völgyi-barlangban, túráztunk a Bükkben és a Vértesben (10. ábra), és eljutottunk a Velencei-hegység ingóköveihez is. Bejártuk az Érd-Tétényi-fennsík nevezetességeit, kirándultunk a Fundoklia-völgyben, megmáztuk a Kakukk-hegyet, kagylót gyűjtöttünk az érdi Duna-parton.

Kis Tudós Klub és társai – Előadások tizenéveseknek

A Magyar Földrajzi Múzeum 1983 óta működteti **Múzeumbaráti Körét**, amelynek keretében minden hónapban egy-egy előadást szervezünk. Ezeket az előadásokat a kezdetek óta az érdi Vörösmarty Mihály Gimnáziumban is megtartjuk, amelyeken olyan előadók látthattunk vendégül, mint Balázs Dénes múzeumalapító geográfust, Jakucs László szegedi földrajzprofesszort, Farkas Edit meteorológust, Németh Géza szerkesztőt (Természet Világa), a Londonban élő Fehérvári Géza orientalistát, Dénes György geográfus-történészt, vagy Gál József vitorlázót (Szent Júpát Föld körüli hajóúttja). Sajnos 2007-től ez a kezdeményezés elhalt, azonban a diákoknak szervezett előadások nem maradtak el. Többek között a **Kis Tudós Klub** keretei között szerveztünk előadásokat, ahol Adamkó Péter a barlangi mentés rejtelmeibe, Sipos György a preparátori munka

10. ábra. Nyári táborozókkal a gánti felhagyott bauxitbányában 2010-ben (MFM archívuma)

műhelytitkaiba, Násfay Béla a víz alatti fényképezés technikájába vezette be az érdeklődőket, Vissy Károly pedig a meteorológusként megtett antarktisi útjáról számolt be.

A múzeum szerepe a földrajztanárok képzésében és továbbképzésében

Noha a Magyar Földrajzi Múzeum életében a földrajztanárok továbbképzése nem tölt be állandó szerepet, inkább eseti jellegű, mégis folyamatosan vissza-visszatérő eleme a tevékenységeinknek. Már 1989-ben Veszprém és Békés megyékben a megyei földrajztanároknak tartott Kubassek János, a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója kihelyezett továbbképzést, amelynek keretében az indiai szubkontinenst és a Teleki Sámuel-féle expedíciót mutatta be.

2007-ben a Magyar Földrajzi Társaság Oktatásmódszertani Szakosztályával együttműködve tartottunk bemutató jelleggel múzeumpedagógiai órát. Szintén a tanártovábbképzést erősítő rendezvényünk volt a Múzeum? – Természetesen! című konferencia, amelynek keretében a természettudományi múzeumpedagógia jelenét és jövőjét vizsgáltuk, illetve mutattuk be pedagógus és múzeumpedagógus kollégáknak 15 előadóval. Ennek keretében Makádi Mariann (ELTE TTK Földrajz szakmódszertani csoport) a múzeumpedagógiai lehetőségeit vizsgálta a földrajztanárok továbbképzésében (MÁCSAI A. 2010).

2015 óta minden évben a tanárképzésben részt vevő negyedéves hallgatók földrajzi terepgyakorlat keretében egy napot töltenek el a Magyar Földrajzi Múzeumban Makádi Mariann szakmethodikus oktató vezetésével. Az első alkalmak során a hallgatók tárlatvezetésekben és múzeumpedagógiai tevékenységünket bemutató előadáson vehettek részt. Az ezt követő években már – a kiállítások megismerése után – a tárlatokra épülő, életkori sajátosságokat figyelembe vevő interaktív és drámapedagógiai feladatokat készítettek és mutattak be a hallgatók csoportmunkában (11. ábra). Ugyancsak az ELTE földrajz szakos hallgatóinak szakmódszertani kurzus keretében 2019-ben és 2020-ban földrajzi témájú didaktikai játékokat kellett tervezniük és készíteniük (HOMOR L. 2019, VÁRHEGYI R. 2020), amelyeket 2019-ben a gyereknapon szervezett [Geojátsszóház](#) keretében a gyakorlatban is kipróbálhattak.

Az egyetemek geográfus szakos hallgatóinak képzésében intézményünk tárlatvezetésekkel, műhelygyakorlatokkal, előadásokkal, szakmai gyakorlatokkal, terepgyakorlatokkal és szakdolgozati témák segítségével vesz részt. A Szegedi Tudományegyetem földrajz szakos hallgatói Szilassi Péter vezetésével rendszeres látogatói kiállításainknak, és múzeumpedagógiai tevékenységünket ismertető előadásokon is részt vettek már. Mit jelent, jelentett számukra a múzeum látogatása, azt maga az oktató mondja el: „A felfedezés, a rácsodálkozás, a megismerés élménye mellett az örömet. Az örömet annak, hogy egy lelkes, a földrajz iránt erősen elkötelezett csapat, és a csapat vezetőjének fáradságot

11. ábra. Az ELTE negyedéves földrajz tanárszakos hallgatói terepgyakorlaton 2021-ben (MFM archívuma)

nem ismerő munkája nyomán hogyan gyarapodott, szépült, újult meg előbb külsőjében, majd belső kiállítási terében a magyar földrajz múltját bemutató tárlat. A jövő földrajz-tanárai lenyűgözve hallgatták a múzeum munkatársainak tárlatvezetését. Hallgatóink mindig elismerően nyilatkoztak az itt eltöltött néhány óráról. Valamennyiünk számára életre szóló élmény volt olvasmányaink után testközelből is megismerni a nagy utazóink, geográfus elődeink munkásságát. Sokan akadtak köztünk olyanok is, akik hozták, és azóta is hozzák ide családjukat, diákjaikat, hogy megismertessék velük is a kiállítást. Így hatványozódik tehát a tudás, az élmény, a szakmaszeretet és a lelkesedés” (LENDVAI TIMÁR E. 2008. p. 181.).

Az ELTE TTK Földrajzi Intézet Társadalom és Gazdaságföldrajzi Tanszékének geográfus hallgatói több alkalommal is intézményünkben töltötték nyári társadalom-földrajzi szakmai gyakorlatukat, amelynek keretében megismerték kiállításainkat, gyűjteményeinket, és maguk is tevékeny részesei voltak a gyűjteményi feldolgozó munkának. 2020-ban az intézményünkben teljesített terepgyakorlatuk keretében az ELTE Térképtárának 15 000 darabos – múzeumi letétbe kerülő – anyagát vették jegyzékbe.

MÚZEUMPEDAGÓGIAI KIADVÁNYOK

Hagyományos múzeumpedagógiai füzetek

A pedagógus kollégák munkájának segítésére (látogatás előtti előzetes ismeretek szerzésére, ismétlő óra tartására vagy önálló csoportos múzeumlátogatás során az ismeretek feldolgozására), illetve a múzeumpedagógiai foglalkozások kiegészítő elemeként születtek meg **múzeumpedagógiai kiadványaink**. Az első ilyen kiadvány a Felfedező utazóink nyomában a Magyar Földrajzi Múzeumban című füzet (TÍMÁR E. 1999) volt. A füzet a *Magyar utazók, földrajzi felfedezők* című kiállítás anyagát dolgozza fel játékos formában általános iskolásoknak. Egy képzeletbeli utazásra invitál, amelyen az érdeklődők megismerhetik a távoli tájakat és az ott élő népcsoportokat a nagy magyar utazók „kalauzolásával” segítségével. Az utazók életrajza és idézetei mellett sok érdekes feladat, idegen szavak és kifejezések kislexikona, valamint a magyar és külföldi felfedezők utazásait összehasonlító időrendi táblázat található a füzetben.

A Tárgyról tárgyra című kérdezz-felelek típusú tárlatvezető füzetünk 6–14 éveseknek készült (KOVÁCS S. 2004), és a szerző két évtizednyi tárlatvezetői tapasztalatát összegezi. A gyerekek által feltett kérdéseken alapuló kiadványból megtudjuk, hogyan kell megszólaltatni az anklungot (bambuszból készült maláj hangszer), mire használták a kalabast (tökhéjből készült kulacs) vagy hogy miként került a kecskeköröm a Balatonba. Ezt követte a Vadászösvényen – Magyar vadászutazók a Magyar Földrajzi Múzeumban című kiadvány, amely a magyar vadászutazók életét, illetve a *Magyar utazók, földrajzi felfedezők* című kiállításon látható preparált fajok leírását tartalmazza játékos feladatok kíséretében. A kiadvány 2006-ban elnyerte az Oktatási Minisztérium Legjobb múzeumpedagógiai kiadvány nívódíját. A kiadványt megújult formában 2021-ben ismét kiadtuk QR-kód segítségével generálható online feladatokkal kiegészítve, illetve a fejtőröket teljes egészében újragondolva (FEKETE-MÁCSAI A. 2021). A nívódíjjal járó jutalomból valósulhatott meg az Amerikában jártunk – Magyar utazók, felfedezők Amerikában című kiadványunk (MÁCSAI A. 2009). Érd történelmét és természeti értékeit feldolgozó múzeumpedagógiai kiadványaink is vannak: Érdi időutazás (KOVÁCS S. – VASNÉ TÓTH K. 2010), Érd775 című (LEHOCZKI Zs. 2019) és Érd elszórt természeti kincsei című foglalkoztató füzetek (FEKETE-MÁCSAI A. 2019).

Digitális, online tananyagok a Magyar Földrajzi Múzeum weblapján

A Magyar Földrajzi Múzeum a megváltozott fogyasztói szokások miatt már elsősorban nem papír alapú kiadványokkal igyekszik segíteni a pedagógusok munkáját. 2021-ben

az intézmény [weblapján](#) 6 témában tett közzé digitális **tananyagcsomagokat**. A digitális tananyagok minden témában szöveges ismertetővel kezdődnek, amelyek az adott anyagot érdekes, olvasmányos formában dolgozzák fel. A lényegyet kiemelve és kislexikonnal igyekeznek könnyebben érthetővé tenni a témákat. A szöveges ismertetőre épülő pdf formátumú feladatlapok a témák alaposabb elsajátítását teszik lehetővé. A pedagógusokra gondolva a feladatlapok megoldásai is felkerültek az oldalra. A témákhoz a LearningApps segítségével 3-3 különböző nehézségi szintű online feladat (többek között rejtvény, párkereső, idővonal, évszámkereső, szövegkiegészítő feladatok) található a honlapon. Az egyes témák megismeréséhez a múzeum saját [YouTube csatornáján](#) lévő rövid videók is segítséget adnak. A tananyagok témái az alábbiak:

- 1. Magyar utazók Afrikában** (a *Magyar utazók, földrajzi felfedezők* című kiállításához)
A programcsomag keretében a 7–8. évfolyamos tanulók megismerhetik a magyar utazók szerepét Afrika megismerésében. Többek között információt kapnak Teleki Sámuel, Magyar László, Sass Flóra és Almásy László életútjáról, munkásságáról, az általuk bejárt területek élővilágáról, népcsoportjairól és természeti jelenségekről. A tanegységek a földrajz (Az Európán kívüli kontinensek földrajza), a biológia (Bolygónk élővilága) és a digitális kultúra (A digitális eszközök használata) területeken kapcsolódnak a tantervi követelményekhez.
- 2. Magyar utazók Ázsiában** (a *Magyar utazók, földrajzi felfedezők* kiállításához)
A programcsomag keretében a 7–8. évfolyamos tanulók megismerhetik a magyar utazók szerepét Ázsia megismerésében. Többek között információt kapnak Kőrösi Csoma Sándor, Déchy Mór, Vámbéry Ármin és Cholnoky Jenő életútjáról, munkásságáról, az általuk bejárt területek élővilágáról, népcsoportjairól és természeti jelenségekről. A tanegységnek a Nemzeti alaptantervhez (2020) a földrajz (Az Európán kívüli kontinensek földrajza), a biológia (Bolygónk élővilága) és a digitális kultúra (A digitális eszközök használata) területén van kapcsolódása.
- 3. Magyarok a jég világában** (a *Magyar utazók, földrajzi felfedezők* című kiállításához)
A programcsomag keretében a 7–8. évfolyamos tanulók megismerhetik a magyar utazók szerepét az Antarktisz (meteorológusok) és az Északi-sarkvidék (Osztrák-Magyar Északi-sarki Expedíció) kutatásának történetében. A programcsomag e mellett bemutatja a sarkvidékek élővilágát, természeti jelenségeit és a kutatás során használt eszközöket. A tanegység a földrajz (Az Európán kívüli kontinensek földrajza, A földrajzi övezetesség rendszere), a biológia (Bolygónk élővilága) és a digitális kultúra (A digitális eszközök használata) területen kapcsolódik a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott követelményekhez.
- 4. Balázs Dénessel a Föld körül** (a *3276 expedíciós nap – Balázs Dénes a múzeumala-*

pító geográfus újraolvasva című kiállításához)

A programcsomag segítségével a 7–8. évfolyamos tanulók Föld körüli utazást tehetnek Balázs Dénessel. Megismerhetik a barlangok, a sivatagok, az őserdők, a vulkánok és a jég világát. A tanegység a Nemzeti alaptantervhez a földrajz (Az Európán kívüli kontinensek földrajza, A földrajzi övezetesség rendszere), a biológia (Bolygónk élővilága) és a digitális kultúra (A digitális eszközök használata) területen kapcsolódik.

5. **Érd természeti értékei** (az *Érd elszört természeti kincsei* című kiállításához)

A program keretében a diákok Érd és környékének közettani felépítését, védett területeit, valamint növény- és állattani különlegességeit ismerhetik meg. A csomagot 5–6. és 7–8. évfolyamos tanulóknak egyaránt ajánljuk a tantárgyi kapcsolódás okán. A Nemzeti alaptantervhez (2020) 5–6. évfolyamon a természettudomány (Az erdők életközössége és természeti-környezeti problémái, A mezők és a szántóföldek életközössége, természeti-környezeti problémái, Vízi és vízparti életközösségek és természeti-környezeti problémái) és a digitális kultúra (A digitális eszközök használata), a 7–8. évfolyamon a biológia (Életközösségek vizsgálata) és a földrajz (Közvetlen lakókörnyezetünk földrajza) területén kapcsolódik.

6. **Balaton kutatás története** (A *Kárpát-medence tudományos feltárói* című kiállításához)

A program a Balatont és kutatásának történetét mutatja be, amelyben olyan neves földrajztudósok vettek részt, mint Cholnoky Jenő és id. Lóczy Lajos. A csomagot a 9–10. évfolyamos tanulóknak ajánljuk. A tanegység az alaptantervi követelményekhez 9–10. évfolyamon a földrajz (A vízburok, Magyarország és Kárpát-medence a 21. században) és a digitális kultúra (A digitális eszközök használata) területén kapcsolódik.

Virtuális múzeum és online programok

A Covid-19 járvány miatti bezárások, korlátozások következtében készültek el a múzeum kiállításait bemutató **virtuális túrák**. A legkorszerűbb 3D-s technológiával elkészített **digitális múzeumlátogatás** a VR House Hungary segítségével jött létre. Zombory András ügyvezető egy speciális, 6 objektíves kamerával szkennelte be a Magyar Földrajzi Múzeum kiállítótereit, majd erre a digitális modellre fesztette fel azokat a nagy dinamikatartományú fotókat, amelyekből végül a háromdimenziós digitális modell létrejött. Először csak az állandó kiállítások, majd a *Kelet-Afrika csodavilágában – Sáska László élete a Marostól a Meruig* című időszak kiállítás 3D-s túrája született meg. Ennek segítségével próbáltuk látogatóinknak biztosítani a múzeumlátogatás élményét, bár ez kétségtelenül nem pótolta a személyes jelenlétet. A virtuális túra megjelenítése olyannyira jól sikerült, hogy 2020-ban a 10 000 kattintást is meghaladta az oldal látogatottsága.

Mivel hosszú időn át nem rendezhettünk programokat, foglalkozásokat, ezért az online térben szerveztünk játékokat, múzeumpedagógiai eseményeket. Többek között a Felelős Szülők Iskolája által kezdeményezett DEMO1 és DEMO2 programokhoz is csatlakoztunk, melynek keretében a *Magyar utazók, földrajzi felfedezők*, illetve *A Kárpát-medence tudományos feltárói* című kiállítások virtuális túrájához készítettünk PowerPointban feladatokat és LearningApps rejtvényeket. Ennek eredményeként az ország számtalan pontjáról több ezer általános iskolás diák látogatta meg virtuálisan a kiállításainkat. Most, hogy már látogathatók a kiállításaink, a virtuális túrával elsődleges célunk a tájékoztatás, a kiállításaink iránti érdeklődés felkeltése. Emellett segítséget szeretnénk nyújtani a majdan hozzánk látogató iskolás csoportok pedagógusainak, hiszen így sokkal egyszerűbb és hatékonyabb lehet egy tárlatvezetés vagy múzeumi óra tervezése.

UTÓSZÓ HELYETT KÖSZÖNET

A Magyar Földrajzi Múzeum állandó kiállításainak megújításával, a gyűjteményi anyagok feldolgozásának fokozásával a jövőben még színesebb, gazdagabb múzeumpedagógiai kínálatot szeretne biztosítani látogatóinak. Azonban a kiállítások, gyűjteményi anyagok a lelkes pedagógusok, kreatív múzeumpedagógusok, muzeológusok nélkül csak holt tárgyak, ezért ez úton köszönöm meg valamennyi kolléga munkáját, akik hozzájárultak ahhoz, hogy az elmúlt 38 évben mintegy 120 000 diák látogatott el és gazdagíthatta földrajzi ismereteit a Magyar Földrajzi Múzeumban.

IRODALOM

- BALÁZS DÉNES (1980): Ne hagyjuk elkallódni a földrajz tudománytörténeti értékeit! – Magyar Nemzet 36. 296.
- BALÁZS DÉNES (1995): Életem – utazásaim. – Balázs Dénes saját kiadása, Érd. 504 p.
- CHOLNOKY JENŐ (1927): Repülőgéppel a Föld körül. – Franklin Társulat, Budapest. 80 p.
- GÉCZI JÁNOS (szerk.) (2021): Cholnoky Jenő önéletírása. – Pesti Kalligram – Művészetek Háza, Veszprém. 344 p.
- HOMOR LILLA (2019): Geojátsszóház a Magyar Földrajzi Múzeumban. – GeoMetodika. ([link](#))
- LENDVAI TIMÁR EDIT (szerk.) (2008): 25 éves a Magyar Földrajzi Múzeum. – Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 224 p.
- MÁCSAI ANETTA (szerk.) (2010): Múzeum? – Természetesen! – Konferenciakötet. Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 94 p.
- TELEKI PÁL (1911): Földrajzi Múzeum. – Földrajzi Közlemények 39. 1. p. 152.

VÁRHEGYI RÉKA (2020): Teleki nyomában – társasjáték. – GeoMetodika. ([link](#))
Beszámoló jelentés a Magyar Földrajzi Múzeum 1988–2021. évi tevékenységéről
Éves statisztikai adatszolgáltatás 1983–2021 (Magyar Földrajzi Múzeum)
<https://foldrajzimuzeum.hu/muzeumpedagogia/digitalis-tananyagok/>
<https://foldrajzimuzeum.hu/muzeum/virtualis-tura/>
<https://muzeumstat.hu/hu/summary?id=297&state%5Bdatagroup%5D=programs>
<https://muzeumstat.hu/hu/summary?id=297&state%5Bdatagroup%5D=visitors>
<https://www.youtube.com/channel/UCIGKTN2GxqSJhT7tomybMEg>

MÚZEUMPEDAGÓGIAI KIADVÁNYOK

- FEKETE-MÁCSAI ANETTA (2019): Érd elszórt természeti kincsei. Foglalkoztató füzet. – Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 34 p.
- FEKETE-MÁCSAI ANETTA (2021): Vadászösvényen. Magyar vadászutazók a Magyar Földrajzi Múzeumban. Foglalkoztató füzet. – Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 40 p.
- KOVÁCS SÁNDOR (2004): Tárgyról tárgyra. – Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 32 p.
- KOVÁCS SÁNDOR – VASNÉ TÓTH KORNÉLIA (2010): Érdi időutazás. Várostörténeti munkafüzet. – Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 44 p.
- LEHOCZKI ZSUZSANNA (2019): Érd775. Foglalkoztató füzet. – Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 28 p.
- MÁCSAI ANETTA (2009): Amerikában jártunk. Múzeumpedagógiai füzet. – Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 28 p.
- TIMÁR EDIT (1999): Felfedező utazóink nyomában a Magyar Földrajzi Múzeumban. Kiállítási ismertető játékos feladatokkal általános iskolásoknak. – Magyar Földrajzi Múzeum, Érd. 55 p.

MAGYAR
FÖLDRAJZI
MÚZEUM

MEGHÍVÓ

A Magyar Földrajzi Múzeum tisztelttel meghívja a XI. BALÁZS DÉNES TUDOMÁNYTÖRTÉNETI KONFERENCIÁRA

2022. szeptember 13. (kedd) 10 órai kezdettel
Helyszín: Magyar Földrajzi Múzeum tetőtér – 2030 Érd, Budai út 4.

Megnyitó: **Dr. Csőzik László** Érd Megyei Jogú Város polgármestere
Köszöntő: **Dr. Aradszki András** országgyűlési képviselő
Üdvözlés: **Dr. Jeney László** geográfus, egyetemi oktató (Corvinus Egyetem, Budapest), főtítkár (Magyar Földrajzi Társaság)
Bevezető gondolatok: **Dr. Kubassek János** múzeumigazgató
A Teleki Sámuel-érem átadása

Előadások:

- Dr. Jeney László** geográfus, egyetemi oktató (Budapesti Corvinus Egyetem), főtítkár (Magyar Földrajzi Társaság): *Gróf Teleki Pál amerikai utazásának hatása a hazai földrajztudomány fejlődésére*
- Dr. Dövényi Zoltán** MTA doktora, professor emeritus (Pécsi Tudományegyetem): *A német geopolitika és Magyarország a két világháború közötti időszakban*
- Tóth Álmos** nyugalmazott főgeológus: *A földtani gondolat térhódítása, tükröződése Magyarországon*
- Dr. Jáki Katalin** nyugalmazott történelem-földrajz szakos középiskolai tanár (Győr): *Göcsei Imre – a tudós tanár és az ember*
- Rybár Olivér** geográfus, földrajz szakos tanár (Veszprém): *Cholnoky Jenő és a Magyar Földrajzi Társaság (1893–1949)*
- Dr. Domaniczky Endre** volt ausztráliai magyar konzul, vezető kutató (Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest): *Gubányi Károly – mérnök és tudós*
- Ivánfi Miklós** történész (ELTE): *Rónai András és az Államtudományi Intézet béke-előkészítő tevékenysége a második világháború idején*

13:00–14:00 Szünet

- Dr. Gulyás Zoltán** térképész, tudományos munkatárs (ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Néprajztudományi Intézet): *Reguly Antal és Karl von Baer levelezésének geográfiai szempontú értékelése*
- Fluck Dénes** mérnök, a Vadászlap munkatársa: *Dr. Fehér Dániel családja, munkássága és utazásai*
- Pergel Antal** történész, főigazgató (Érdi Szakképzési Centrum): *Mannerheim kínai utazása 1906–1908-ban*
- Dr. Balogh Lajos** botanikus, főmuzeológus, osztályvezető (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, Szombathely): *A váci múmiák koporsóinak növényábrázolásai a botanika szemszögéből*
- Dr. Vig Károly** entomológus, egyetemi magántanár, igazgatóhelyettes (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, Szombathely): *Dudich Endre életműve a tudománytörténet mérlegén, különös tekintettel a hazai faunakutatásra*
- Dr. Stencinger Norbert** történész, kutatótanár (Vörösmarty Mihály Gimnázium, Érd): *Gróf Batthyány Lajos, az első felelős magyar kormány miniszterelnöke Érdén*
- Dr. Kubassek János** geográfus, tudománytörténész, igazgató (Magyar Földrajzi Múzeum, Érd): *Teleki Pál tanítványa, Ujpétery Elemér – tudós diplomata a történelem sodrában*

Az előadások időtartama 20-20 perc

Részvételi szándékát kérjük, regisztrációval jelezni: regisztracio@foldrajzimuzeum.hu

Tájékoztatjuk vendégeinket, hogy rendezvényeinken fénykép- és videofelvétel készülhet, melyeket saját nyilvános felületeinken, illetve egyéb médiafelületeken való megjelenés során felhasználhatunk.

Az intézmény fenntartója:
Érd Megyei Jogú Város Önkormányzata

A rendezvény
támogatója:

